

<https://doi.org/10.31743/abmk.17498>

JOANNA KARCZEWSKA* – ZIELONA GÓRA
KS. ROBERT R. KUFEL** – ZIELONA GÓRA

TRZY DOKUMENTY DOTYCZĄCE ZIEM RUSKICH KORONY POLSKIEJ Z ARCHIWUM DIECEZJALNEGO W ZIELONEJ GÓRZE

THREE DOCUMENTS CONCERNING THE RUTHENIAN LANDS OF THE CROWN OF THE KINGDOM OF POLAND FROM THE DIOCESAN ARCHIVES IN ZIELONA GÓRA

Abstract

The article discusses three documents from the 15th–16th centuries in the Diocesan Archives in Zielona Góra concerning the Ruthenian lands of the Crown of the Kingdom of Poland. Until recently, they were stored in the parish archives at the Marian shrine in Rokitno. They were most certainly brought to the western lands of Poland in 1945 by settlers from the Borderlands of the Polish-Lithuanian Commonwealth. The documents are highly informative. On their basis, it is possible to reconstruct and supplement the news about the settlement of the Ruthenian lands, the local land ownership and the parish organization in the Przemyśl Diocese. They also bring genealogical information, mainly about the Herburt and Lanckoroński families, as well as mentions of officials in Ruthenia and Podolia.

Keywords: Crown Ruthenia; Podolia; documents; Diocesan Archives in Zielona Góra

Translated by Marek Robak-Sobolewski

* Joanna Karczevska – dr hab. historii, prof. UZ, Instytut Historii, Uniwersytet Zielonogórski
e-mail: j.karczevska@ih.uz.zgora.pl
<https://orcid.org/0000-0002-2422-1962>

** Ks. Robert R. Kufel – dr hab. historii Kościoła, dyrektor Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze
e-mail: r.kufel@diecezjazg.pl
<https://orcid.org/0000-0002-1359-9230>

Streszczenie

Artykuł omawia trzy dokumenty z XV-XVI wieku znajdujące się w Archiwum Diecezjalnym w Zielonej Górze dotyczące ziem ruskich Korony Polskiej. Do niedawna były one przechowywane w archiwum parafialnym przy sanktuarium maryjnym w Rokitnie. Na ziemię zachodnie Polski z pewnością zostały przywiezione w 1945 roku przez osadników z Kresów Rzeczypospolitej. Dokumenty mają dużą wartość informacyjną. Na ich podstawie można zrekonstruować i uzupełnić wiadomości o osadnictwie na ziemiach ruskich, o tamtejszej własności ziemskiej i organizacji parafialnej w diecezji przemyskiej. Przynoszą także informacje genealogiczne, głównie o rodzinach Herburtów i Lanckorońskich, a także wzmianki o urzędnikach na Rusi i Podolu.

Słowa kluczowe: Ruś Koronna; Podole; dokumenty; Archiwum Diecezjalne w Zielonej Górze

Wprowadzenie

W Archiwum Diecezjalnym w Zielonej Górze od niedawna są przechowywane trzy bardzo wartościowe dokumenty pergaminowe z XV i XVI wieku (jeden z nich traktuje o sprawie z 1390 roku). Pochodzą one i dotyczą ziem ruskich Korony Polskiej – okolic Łańcuta i Lwowa oraz Podola. Do zielonogórskiego Archiwum Diecezjalnego zostały przeniesione z archiwum parafialnego w Rokitnie, gdzie znajduje się sanktuarium maryjne. Z pewnością znalazły się tam przywiezione przez osadników z Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej w 1945 roku, jednak nie sposób dziś ustalić przez kogo dokładnie i z jakiego miejsca na wschodzie pochodzą.

Niewykluczone, że cenne dokumenty w związku z przymusową ekspatriacją z Kresów Wschodnich przywiózł pierwszy powojenny proboszcz w Rokitnie ks. Zdzisław Wenk¹. Być może jednak uczynił to inny ekspatriant z Kresów.

¹ Wenk Zdzisław Józef (1918-2001), administrator, dziekan, kanonik honorowy, proboszcz. Urodził się 13 stycznia 1918 roku we Lwowie. Był synem Michała i Ludwika z domu Masztalercz. Po ukończeniu szkoły powszechnej wstąpił do internatu biskupiego i uczył się w miejscowym gimnazjum. Po maturze w 1938 roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Lwowie. Studiował teologię na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Święceń kapłańskie otrzymał 15 listopada 1942 roku we Lwowie z rąk abp. Bolesława Twardowskiego. Od 5 grudnia 1942 do 20 października 1945 roku był wikariuszem w Zabłotowie, pow. Śniatyn. Dekretem z 29 grudnia 1945 roku został drugim wikariuszem w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Gorzowie Wlkp. Dekretem z 22 czerwca 1946 roku był administratorem (wikariusz substytut) w Rokitnie. Dekretem z 3 września 1947 roku dodatkowo mianowano go „aż do dalszego rozporządzenia” administratorem w Goraju i Wierzbnie. 26 maja 1951 roku otrzymał nominację na proboszcza w Rokitnie. Kolejnym dekretem z 29 września 1952 roku ustanowiono go administratorem w Boczowie. Dekretem z 8 września 1953 roku został proboszczem w Bogdańcu, pow. Gorzów Wlkp. 28 listopada 1960 roku został wicedziekanem, a od 23 stycznia 1961 roku dziekanem dekanatu Witnica. W 1961 roku bp Wilhelm Pluta zamierzał dać mu probostwo w Szczecinie-Dąbiu, lecz pismem z 21 października 1961 roku władze państwowe odmówiły zgody na tę nominację. 7 lipca 1976 roku ks. Z. Wenk przeszedł na emeryturę i zamieszkał

Diecezja gorzowska jeszcze w latach 70. XX wieku nie posiadała centralnego archiwum², w którym można by przechowywać i zabezpieczać materiały archiwalne zgromadzone w parafiach. Księża nie wiedzieli, co zrobić z poniemieckimi książkami i aktami, które znajdowali w parafiach. Nie było też specjalnego rozporządzenia w tej sprawie. Wówczas biskup pomocniczy Paweł Socha zaproponował proboszczom, aby archiwalia wytworzone do 1945 roku zdeponowali w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu. Niektórzy z nich przywieźli będące w ich posiadaniu dawne akta do sanktuarium maryjnego w Rokitnie³, które stało się diecezjalną składnicą akt. W ten sposób również i wspomniane pergaminy mogły znaleźć się w Rokitnie.

Dokumenty nie zostały jeszcze opracowane archiwalnie i nie posiadają sygnatur. Są w dość dobrym stanie fizycznym, jednak wymagają zabiegów konserwacyjnych, gdyż mają ślady zalania, plamy, a pismo dokumentu dotyczącego sprawy z 1390 roku jest wyblakłe, co utrudnia jego odczytanie.

Dokument z 1390 roku

Chronologicznie najstarszy z dokumentów wnosi istotne ustalenia dotyczące organizacji parafialnej w okolicach Łańcuta. Jest to dokument fundacji kościoła pw. św. Mikołaja we wsi Kraczkowa, wystawiony tamże z datą 3 czerwca 1390 roku (il. 1). Jednak dyplom nie jest średniowieczny, ale to XVI-wieczna kopia naśladowcza. Wystawcą dokumentu jest pochodzący z Ocieszyna Ocieski (imię jest nieczytelne, wytarte), a jego podpis w formie „J. Ocieszki” widnieje pod pliką (il. 2). Siglum imienia kieruje myśl ku Janowi Ocieskiemu, który był sekretarzem króla Zygmunta Starego w 1544 roku, następnie od 1549 roku piastował godność podkanclerzego koronnego, a od 22 lutego 1552 roku był kanclerzem koronnym⁴. Jednakże podpis na tym dokumencie nie przypomina podpisu znanego z innych dokumentów przez niego sygnowanych. Podpis Ocieskiego zachowany na różnych dokumentach i listach napisany jest pismem humanistycznym⁵. Możliwe, że dokument podpisał jeden z jego synów – Jan lub Joachim⁶. Do dyplomu była przywieszona pieczęć,

w Dobiegniewie. 28 sierpnia 1976 roku bp Wilhelm Pluta chciał mianować go proboszczem w Dąbrówce Wlkp., lecz ten nie przyjął nominacji z powodu złego stanu zdrowia. 15 lutego 2000 roku ks. Wenk przeniósł się do Domu Księży Emerytów w Zielonej Górze. Zmarł 6 stycznia 2001 roku w szpitalu w Zielonej Górze. Pogrzeb odbył się 10 stycznia 2001 roku w Rokitnie. Ksiądz Wenk 28 maja 1978 roku otrzymał godność kanonika honorowego kapituły katedralnej w Gorzowie Wlkp. R.R. Kufel, *Słownik biograficzny księży pracujących w Kościele gorzowskim 1945-1956*, t. 4, Zielona Góra 2019, s. 58-59.

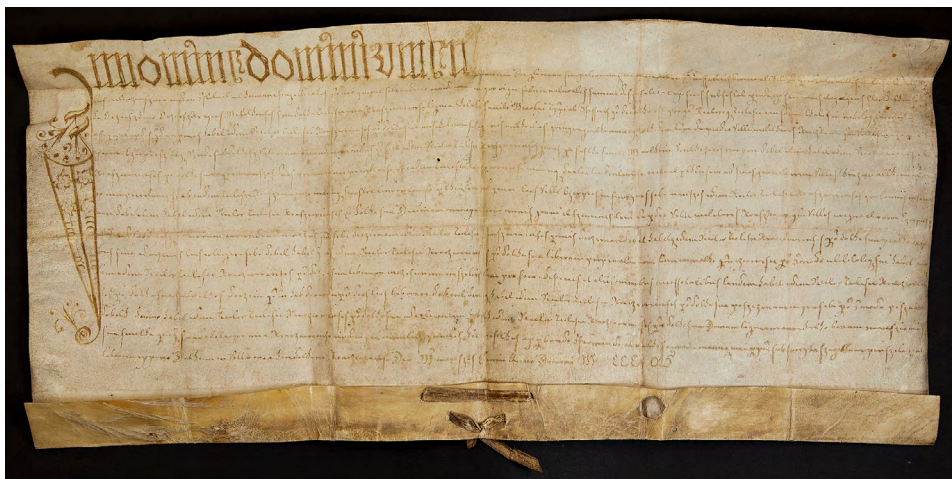
² Archiwum Diecezjalne powstało w 2003 roku w Zielonej Górze.

³ P. Socha, *Wierna obecność Maryi*, Gorzów Wielkopolski 1991, s. 46-47; tenże, *Matka Boża Rokitniańska Pani Cierpliwie Słuchająca*, Zielona Góra 2009, s. 55-57, 62-64.

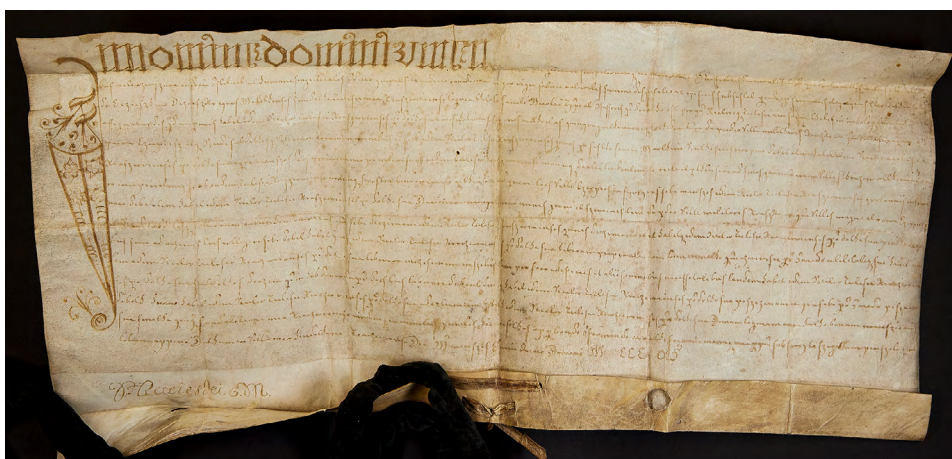
⁴ A. Sucheni-Grabowska, *Ocieski Jan*, w: *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. 23, red. E. Rostworowski, Kraków 1978, s. 507-513; M. Korolko, *Seminarium Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego. Humanisci w kancelarii królewskiej Zygmunta Augusta*, Warszawa 1991, s. 224.

⁵ Przykładowo podpis Ocieskiego z 1556 roku: <http://lac.lublin.pl/dokumenty/xvi-wiek/1548-1571/1556-24-stycznia-warszawa/> (dostęp: 16.11.2024).

⁶ Tablica genealogiczna rodziny Ocieskich herbu Jastrzębiec w: *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, red. A. Gąsiorowski, cz. 3, z. 2, opr. S. Chmielewski, K. Górski-Golaska, J. Luciński, Poznań 1995, s. 411.

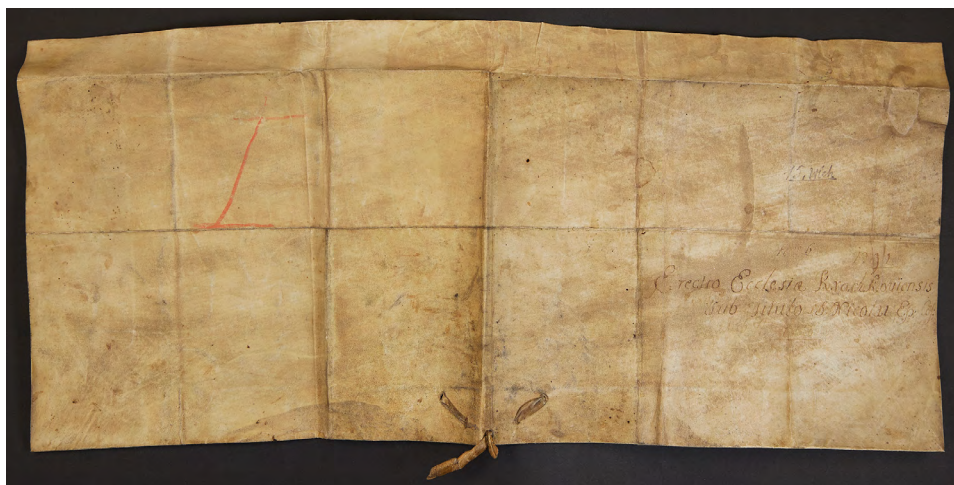
Il. 1. Dokument erygowania kościoła parafialnego w Kraczkowej w 1390 roku, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

Il. 2. Dokument erygowania kościoła w Kraczkowej w 1390 roku, w lewym dolnym rogu widoczny podpis J. Ocieskiego, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

lecz pozostały po niej jedynie pergaminowe paski. Dokument rozpoczyna się pisaną wielkimi literami inwokacją: „In nomine Domini amen”, następnie znajdują się słowa „ad maiorem Dei gloriam” – dość nietypowe w średniowieczu. Dokument nie zawiera formuł transumptu, a jedynie tekst pierwotnego dokumentu. Jednak informacje w nim zawarte trzeba uznać za wiarygodne, a wniosek taki nasuwa się poprzez porównanie z materiałem źródłowym dotyczącym rozmieszczenia parafii i osadnictwa w diecezji przemyskiej w średniowieczu.

Chociaż zachowana nota dorsalna podaje, że dyplom dotyczy erekcji kościoła w Kraczkowej, jest to właściwie akt fundacyjny parafii, który określa uposażenie plebana i parafii (il. 3). W dokumencie jest mowa o tym, że Ocieski funduje w Kraczkowej drewniany kościół pw. św. Mikołaja. Ze źródła dowiadujemy się, że parafia kraczkowska obejmowała wówczas wsie: Malawę, Kraszne (tj. Krasne) oraz Mały i Wielki Cierpisz. Na uposażenie plebana składała się dziesięcina snopowa we wszystkich rodzajach zboża z wymienionych wyżej wsi. Wieś Kraczkowa wchodziła w obręb dóbr tworzących klucz łańcucki, który jako nadanie królewskie był własnością Ottona z Pilicy (Pilczy) herbu Topór⁷. Był on starostą generalnym Rusi (między 26 września 1352 roku a 13 marca 1369 roku)⁸ i z faktem sprawowania przezeń tego urzędu wiąże się tę królewską darowiznę. Znalazła się ona w rękach Ottona ok. 1349-1350⁹. W 1369 roku Otton z Pilicy polecił Janowi Howsteterowi lokację na prawie niemieckim w wersji, jakiej używał Łańcut, wsi zwanej „Nova Villa wlgariter autem Daz Newdorf”¹⁰. Była to pierwotna nazwa

Il. 3. Dokument erygowania parafii w Kraczkowej w 1390 roku, noty dorsalne, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

⁷ D. Karczewski, *Uwagi o początkach osadnictwa klucza łańcuckiego (druga połowa XIV wieku)*, w: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, t. 1, red. W. Bukowski, T. Jurek, Kraków 2012, s. 585.

⁸ *Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Przyboś, Wrocław 1987, s. 148.

⁹ J. Kurtyka, *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków 1997, s. 78; J. Sperka, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370-1401*, Katowice 2006, s. 307-309; A. Janeczek, *Udział szlachty w kolonizacji Rusi Koronnej: migracje rodów i ich nowa własność (XIV-XV w.) Próba ujęcia syntetycznego*, w: *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne*, red. W. Zawitkowska, A. Pobóg-Lenartowicz, Rzeszów 2010, s. 75.

¹⁰ *Zbiór dokumentów małopolskich* (dalej: ZDM), t. 4, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Wrocław-Warszawa 1969, nr 1000; *Przywilej lokacyjny wsi Kraczkowej z 16 sierpnia 1369 roku*,

wsí Kraczkowa. Dzięki opisywanemu dokumentowi wiadomo, że polska nazwa wsi w źródłach pojawiła się już w 1390 roku, a nie – jak dotąd sądzono – w 1441 roku (jako „Cruczkowa”)¹¹. W dokumencie Ottona z 1369 roku jest mowa o tym, że dla kościoła przeznaczył on 1 łan ziemi i dziesięcinę w wysokości 2 skojców z łanów kmiecyh. W nowo zakładanej wsi planowano więc ustanowienie parafii i budowę świątyni¹².

W kolejnych latach w obrębie należącego do Pileckiego klucza łańcuckiego postępowało osadnictwo na prawie magdeburskim¹³. Równolegle do tego rozszerzała się tam organizacja sieci parafialnej¹⁴. Można ją poznać dzięki dokumentowi legata – arcybiskupa ostrzyhomskiego Dymitra – z 1384 roku, który potwierdził nadanie dziesięcin z wsi dystryktu (okręgu) łańcuckiego dla kapituły katedralnej w Przemyśle poczynione przez biskupa przemyskiego Eryka z Winsen¹⁵. Wśród wymienionych wsi widnieje Nowedorph, czyli Kraczkowa, nie było to jednak równoznaczne z istnieniem tam parafii. Badacz organizacji parafialnej diecezji przemyskiej – Grzegorz Klebowicz – słusznie zauważył, że parafia w Kraczkowej mogła powstać nie wcześniej niż w przedostatnim dziesięcioleciu XIV wieku, gdy upłynął 20-letni okres wolnizny¹⁶. W świetle omawianego dokumentu domysł ten okazał się słuszny. Jak dotąd pierwszą informacją źródłową o istnieniu parafii w Kraczkowej była wzmianka o miejscowym plebanie Mikołaju Zejdelu pochodząca z 1450 roku¹⁷.

Jak wynika z omawianego przekazu, Kraczkowa w XVI wieku była w posiadaniu Ocieskiego herbu Jastrzębiec, nie wiadomo jednak, kiedy i w jakich okolicznościach wieś wyszła z rąk Pileckich. Kolejny wniosek, który można z niego wysnuć, to fakt, że kościół w Kraczkowej (pierwotny?) musiał być zniszczony, skoro dokument informuje o fundacji przez Ocieskiego drewnianego kościoła.

Dokument ten nie tylko wzbogaca dotychczasowy stan wiedzy na temat ustroju parafialnego diecezji przemyskiej, ale niesie też cenny przekaz dotyczący rozwoju osadnictwa w ziemi przemyskiej na przełomie XIV i XV wieku. Źródło to wymienia wieś Malawę, znajdującą się w obrębie nowo powstałej parafii. Nie była ona natomiast wzmiankowana w dokumencie legata Dymitra w 1384 roku, więc –

opr. K. Pomes, B. Stępień, Przemyśl 2001; <http://www.jura-pilica.com/?wyszperane-w-archiwach>, 561 (dostęp: 26.11.2024).

¹¹ *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie* (dalej: AGZ), t. 13, wyd. O. Pietruski, X. Liske, A. Prochaska, Lwów 1888, nr 1585.

¹² ZDM, t. 4, nr 1000; B. Kucaba, *Zarys dziejów parafii w Kraczkowej*, w: *630 lat Kraczkowej 1369-1999*, red. G. Kisałowa, Kraczkowa 1999, s. 216.

¹³ E. Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim w ziemi przemyskiej w latach 1345-1434*, Lublin 2004, s. 41-46.

¹⁴ Karczewski, *Uwagi o początkach*, s. 587-589.

¹⁵ AGZ, t. 8, wyd. O. Pietruski, X. Liske, A. Prochaska, Lwów 1880, nr 14.

¹⁶ G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVI wieku*, Lublin 2013, s. 250.

¹⁷ *Analecta ad historiam iuris canonici in dioecesi Premisliensi*, wyd. B. Ulanowski, „Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności”, 5 (1889) s. 430; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 4, Warszawa 1883, s. 78.

jak trafnie domyśla się G. Klebowicz – albo jeszcze nie była założona, albo kryła się w zwrocie dokumentowym „ceteris villis”¹⁸. Z czasem Malawa stała się jednowioskową parafią z fundacji Pileckich, o której pierwsza wzmianka pochodzi z 1483 roku, gdy wymieniono tamtejszego plebana Jakuba¹⁹. Do parafii w Kraczkowej należały też wioski Mały i Duży Cierpisz („Magna et Parva Czerpisz”). Są to późniejsze wsie Cierpisz Dolny i Górny, które jeszcze w wizytacji z 1638 roku zwane były Wola Cierpisz. Ta sama wizytacja wymieniła też św. Mikołaja jako patrona miejscowej parafii, co było zdaniem Klebowicza kontynuacją pierwotnego wezwania²⁰. Również i ten domysł znalazł potwierdzenie w dokumencie fundacyjnym. Kościół parafialny w Kraczkowej spalili Tatarzy w 1624 roku, a nową drewnianą świątynię odbudował miejscowy dziedzic Konstantyn Korniakt, jej budowę ukończono w 1635 roku²¹.

Do parafii w Kraczkowej należało też Krasne. Wieś ta pierwotnie była nazywana w źródłach „Crasnepole” (1380) lub „Crasnopol” (1398)²². Pod koniec XIV wieku Krasne wchodziło w skład okręgu rzeszowskiego, który 19 stycznia 1354 roku otrzymał od Kazimierza Wielkiego Jan Pakosławic ze Stróżysk herbu Półkoźcie²³. Po jego śmierci w 1374 roku dobra rzeszowskie objęli jego trzej synowie, wszyscy noszący imię Jan, którzy następnie podzielili je między siebie, co mogło nastąpić ok. 1380 roku. Można tak wnosić z wystawionego wówczas dokumentu dotyczącego lokacji wsi Pobitno. Dyplom wspomina o „starej granicy” („antiquos gades”) wsi Krasnepole, co wskazuje, że istniała ona jeszcze przed 1380 rokiem²⁴. Teren, na którym znajdowało się Krasne, posiadał najmłodszy syn Jana Pakosławica – Jan Janowic²⁵. Jego majątek graniczył z dobrami łańcuckimi Pileckich, w tym m.in. z Kraczkową. Krasne jako własność Półkoźciców Rzeszowskich było więc swoistą enklawą w obrębie parafii kraczkowskiej, obejmującej swym zasięgiem dobra Pileckich. Jan z Rzeszowa dbał o swe dobra, przeprowadzając w nich lokacje na prawie niemieckim. W ślad za rozwojem osadnictwa szła też rozbudowa sieci parafialnej. W dobrach najmłodszego Jana Rzeszowskiego nie było parafii, jednak funkcjonujący wówczas model własności szlacheckiej zakładał, że klucz majątkowy ma posiadać kościół parafialny. W majątku Rzeszowskiego zostało to

¹⁸ AGZ, t. 8, nr 14; Klebowicz, *Organizacja parafialna*, s. 251.

¹⁹ Klebowicz, *Organizacja parafialna*, s. 251, przyp. 707.

²⁰ Tamże, s. 250.

²¹ *Słownik geograficzny*, t. 4, s. 578-579.

²² W. Zawitkowska, K. Zawitkowska, *Powstanie kościoła i parafii w Krasnem koło Rzeszowa w świetle dokumentu fundacyjnego Małgorzaty Rzeszowskiej i jej córek Katarzyny i Ofki z 4 marca 1412 roku*, „Resovia Sacra”, 24 (2017) s. 557, przyp. 1; s. 558, przyp. 2.

²³ W. Zawitkowska, G. Zamojski, *Przywileje miasta Rzeszowa XIV-XV wieku*, Rzeszów 2014, nr 1 (najnowsza edycja dokumentu).

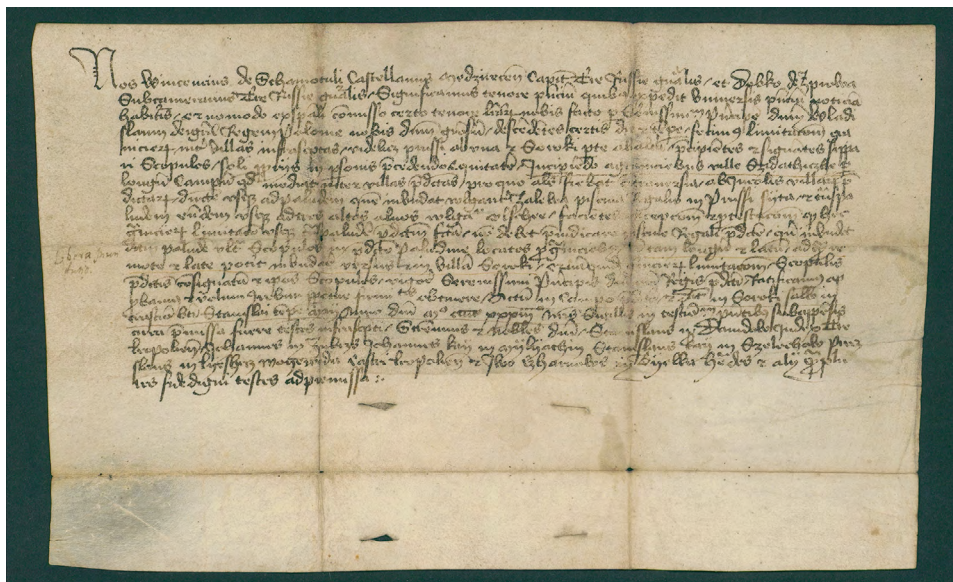
²⁴ W. Zawitkowska, *Lokacja wsi Powetna (Powietna, Pobitno) pod Rzeszowem w 1380 roku*, w: *Scientia nihil est quam veritatis imago. Studia ofiarowane Profesorowi Ryszardowi Szczygłowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, red. A. Sochacka, P. Jusiak, Lublin 2015, s. 131-139; Zawitkowska, *Powstanie kościoła*, s. 557.

²⁵ Zawitkowska, *Powstanie kościoła*, s. 559.

zrealizowane już po jego śmierci (zmarł przed 1 października 1397 roku)²⁶. Dziedziczo go objęła wdowa po nim Małgorzata z córkami: Małgorzatą, Katarzyną i Ofką²⁷. W 1412 roku Małgorzata z Rzeszowa z córkami Katarzyną i Ofką ufundowały parafię w Krasnem, która miała obejmować także Strażów i Powietną²⁸. Sytuacja ta potwierdza wnioski Klebowicza, że w diecezji przemyskiej obserwujemy dość krótki i intensywny okres rozwoju sieci parafialnej, a także stabilizację stosunków własnościowych²⁹. Było to następstwem rozwijającego się osadnictwa, i co za tym idzie także wzrastającej liczby ludności wyznania rzymskokatolickiego.

Dokument z 1433 roku

Kolejny dokument wystawiony był 9 maja („in crastino beati Stanislai”) 1433 roku (il. 4-5). Jest on znany z edycji zamieszczonej w *Aktach grodzkich i ziemskich* wydanych w 1875 roku. Został opublikowany z oryginału, który wówczas znajdował się w posiadaniu Kazimierza Laskowskiego. Wydawcy zaznaczyli, że dwie pieczęcie przywieszone na paskach pergaminowych zaginęły³⁰. Właściciel doku-

Il. 4. Dokument rozgraniczenia wsi Prusy i Sroki, 1433 rok,
 fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

²⁶ *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. 8, wyd. B. Ulanowski, Kraków 1886, uw. 229/150, s. 404.

²⁷ J. Kurtyka, *Osadnictwo średniowieczne. Początki osady i miasta*, w: *Dzieje Rzeszowa*, t. I, red. F. Kuryk, Rzeszów 1994, s. 151.

²⁸ ZDM, t. 5, wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kurasiowa, Wrocław 1970, nr 1244; Kurtyka, *Osadnictwo średniowieczne*, s. 147.

²⁹ G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty (archi)diecezji przemyskiej XIV-XXI w.*, Przemyśl 2020, s. 54, 56.

³⁰ AGZ, t. 5, Lwów 1975, nr 56, s. 72.

Il. 5. Dokument rozgraniczenia wsi Prusy i Sroki, 1433 rok, noty dorsalne, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

mentu Kazimierz Laskowski jest najpewniej tożsamy z urodzonym w 1850 roku ziemianinem galicyjskim, właścicielem dóbr Bażanówka, działaczem społecznym i posłem na Sejm Krajowy Galicji, zmarłym w 1922 roku i pochowanym w Gorlicach³¹. Po latach więc ten zaginiony dokument pochodzący z prywatnej kolekcji może znów służyć polskiej nauce historycznej i archiwistyce.

Wystawcami dyplomu z 1433 roku byli Wincenty z Szamotuł, starosta generalny Rusi i jednocześnie kasztelan międzyrzecki, oraz Dobek (Dobiesław) ze Sprowy, podkomorzy generalny ziemi ruskiej. Źródło dotyczy rozgraniczenia wsi Prusy („Prussi”) i Sroki („Soroki”), zawiera opis delimitacji dokonanej podczas konnego ujazdu. Urzędnicy dokonujący delimitacji są dobrze znani ze źródeł. Wielkopola- nin Wincenty Świdwa z Szamotuł herbu Nałęcz był poświadczony jako starosta generalny Rusi od 9 kwietnia 1431 roku do 17 listopada 1439 roku³², a Dobiesław ze Sprowy i Żurawicy herbu Odrowąż piastował godność podkomorzego generalnego ruskiego między 12 lipca 1425 roku a 1 listopada 1433 roku³³. W liście świadków tego dokumentu został także wymieniony sędzia ziemi lwowskiej Stanisław z Dawidowa. Jest poświadczony na tym urzędzie w okresie od 23 maja 1431 roku do 30 czerwca 1442 roku³⁴. Używał herbu Prus III³⁵. Testacja wymienia także Przeclawa „in Lyeschecz”, wojewodę zamku lwowskiego („woyewoda castri

³¹ *Sanok. Dzieje miasta*, red. F. Kiryk, Kraków 1995; J.S. Dunin-Borkowski, *Rocznik szlachty polskiej*, t. 2, Lwów 1883.

³² *Urzędnicy województwa ruskiego*, s. 150.

³³ Tamże, s. 131, nr 983.

³⁴ Tamże, s. 142, nr 1092.

³⁵ *Katalog dokumentów pergaminowych ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu*, wyd. J. Tomaszewicz, M. Zdanek, red. W. Bukowski, Kraków 2004, s. 27, nr 58.

leopoliensis”), czyli tamtejszego burgrabiego; jest to jego pierwsze wystąpienie na tym urzędzie³⁶. Był poświadczony w tej funkcji jeszcze 9 maja 1439 roku³⁷. Wieś, z której się pisał, to Lesiec, leżący w ziemi lubelskiej³⁸.

Pozostali świadkowie nie sprawowali urzędów, była to szlachta z okolic Lwowa, zamieszkała w pobliżu rozgraniczanych wsi. W testacji wystąpili: Jan z Zubrzy („Johannes in Zubrz”), Jan Kaj z Milatyna („Johannes Kay in Mylyathin”), Stanisław Kaj z Żelechowa („Stanislaus Kay in Szelochow”), Iwo Czarnowas z Biłki („Iwo Czarnows in Byelka”). Własność w Zubrzy była podzielona. Właścicielami przynajmniej części tej wsi byli Lambertowice, którzy mogli ją posiadać z nadania księcia Władysława Opolczyka, od którego otrzymali także Zuszycę i Oświęcę³⁹. W 1407 roku część Zubrzy król Władysław Jagiełło nadał Janowi z Bierawy koło Koźła na Górnym Śląsku⁴⁰. Rodzina Kajów z Milatyna pochodziła z rodu Korsaków. Posiadała Milatyn oraz Lisko od Władysława Opolczyka jako nadanie na prawie lennym⁴¹. Wymieniony w dokumencie Stanisław Kaj posiadał także Żelechów i Drewlany⁴². Biłka, z której pisał się Iwo Czarnowas, to najpewniej Biłka Szlachecka (obecnie Biłka Niżna), położona w niewielkiej odległości na wschód od Lwowa. Dziedziczyła tam rodzina Włodków⁴³.

Dokument z 1433 roku przynosi interesujące informacje, które rozszerzają i korygują dotychczasową wiedzę na temat lokacji wsi na prawie niemieckim w ziemi lwowskiej, własności ziemskiej i organizacji dóbr monarszych na tym terytorium. Wymieniona w źródle wieś Prusy (powiat lwowski) była wsią królewską, wielokrotnie tak określaną w latach 1399-1433. Jednak brak z tego okresu wzmianek wskazujących na jej lokację na prawie niemieckim⁴⁴. Pewnym śladem wskazującym na jej dokonanie może być wzmianka z 1405 roku o wicesołtysie (vicescultetus) z Prus, wymienionym w dokumencie Jakuba, oficjała lwowskiego i rektora kościoła św. Ducha we Lwowie w sprawie łąki⁴⁵. Dopiero w 1444 roku

³⁶ K. Maleczyński, *Urzędnicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352-1783*, Lwów 1938, s. 54. Koryguje to informację zawartą w pracy J. Szyszki, *Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku*, Kraków 2016, s. 154, przyp. 272, gdzie podano, że pierwsza wzmianka o nim jako burgrabim pochodziła z 1435 roku. Źródło to potwierdza także wniosek autora o identyczności funkcji burgrabiego-wojewody zamku.

³⁷ *Katalog dokumentów pergaminowych*, s. 27, nr 58.

³⁸ Szyszka, *Formowanie i organizacja*, s. 533-534 (indeks).

³⁹ Tamże, s. 98.

⁴⁰ AGZ, t. 4, nr 16; J. Sperka, *Panowie z Zubrzy. Z dziejów szlachty ruskiej pochodzenia śląskiego w XV wieku*, „Kniaża doba: istorija i kul'tura”, 8 (2014) s. 339-340; zob. też nowo zredagowany tekst w: tenże, *Studia z dziejów migracji rycerstwa śląskiego do Królestwa Polskiego (zwłaszcza na Ruś Czerwoną w XIV-XV wieku)*, Kraków 2024, s. 181-199.

⁴¹ Szyszka, *Formowanie i organizacja*, s. 96, przyp. 38.

⁴² AGZ, t. 14, wyd. O. Pietruski, X. Liske, A. Prochaska, Lwów 1889, s. 408, 492, 494.

⁴³ A. Marzec, *Bieleccy z Biłki. Z dziejów drobnej szlachty w piętnastowiecznej ziemi lwowskiej*, w: *Fontes et historia*, red. T. Jurek, I. Skierska, Poznań 2007, s. 148.

⁴⁴ Szyszka, *Formowanie i organizacja*, s. 193.

⁴⁵ Wersja cyfrowa tego dokumentu na stronie Ossolineum: https://dbs.ossolineum.pl/kzc/wyniki_pl.php?RL-000458 (dostęp: 14.11.2024). Źródło znajduje się w Naukowej Bibliotece im. W. Stefanyka Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie, fond 5, op. 1, spr. 2255.

został wymieniony Stanisław, sołtys w Prusach⁴⁶. Na tej podstawie Janusz Szyszka wysunął przypuszczenie, że lokacja Prus nastąpiła dopiero w latach 1434-1444⁴⁷. Omawiany dokument wskazuje, że jest to dobry trop. Jeżeli w 1433 roku było rozgraniczenie z sąsiednimi Srokami, to prawdopodobnie lokowano Prusy na prawie niemieckim właśnie w 1433 roku, ewentualnie nieco wcześniej. Przeprowadzenie lokacji wymusiło rozgraniczenie ze szlachecką wsią Sroki, przy czym wiadomo, że rozpoczęto ujazd od granic wsi Żydatycze („Szydathicze”).

Sroki, z którymi sąsiadowały Prusy, to Sroki Lwowskie. Stanowiły one własność szlachecką – w 1421 roku król Władysław Jagiełło nadał ją rycerzowi Grzegorzowi Ormianinowi, który posiadał także Laszki (Murowane)⁴⁸. Sroki i Laszki były lokowane na prawie niemieckim, jak sądzi J. Szyszka, przed 1415 rokiem⁴⁹. W dokumencie z 6 grudnia 1439 roku wymieniony został sołtys z Laszek i Srok – Stanisław⁵⁰, którego ten autor identyfikuje z podstarościm lwowskim w latach 1444-1456 i 1457-1466⁵¹.

Dokument z 1591 roku

Kolejny zachowany dyplom, najmłodszy, bo pochodzący z 1591 roku, to dokument sądowy (il. 6-7). Jest on interesujący na kilku płaszczyznach. Dotyczy nadania przez wojewodę ruskiego Mikołaja Herburta z Fulsztyna należącej do niego wsi Skotyniniec na rzecz jego sługi Stanisława Chmieleckiego.

Akcja prawna i wystawienie tego dokumentu miały miejsce w Kamieńcu Podolskim 24 stycznia („feria quinta post sanctae Agnetis virginis proxima”) 1591 roku⁵². Wówczas to na prośbę Stanisława Chmieleckiego, dziedzica wsi Skotyniniec, sędzia ziemski kamieniecki Stanisław Podfilipski i podsądek ziemski kamieniecki Piotr Korzeniowski wydali wypis z akt sądowych ziemskich kamienieckich dotyczący nadania Chmieleckiemu Skotyniniec przez Mikołaja Herburta. Akt ten został przeniesiony z ksiąg grodzkich kamienieckich, wpisany tam pod datą 3 lutego („feria tertia post festum Purificationis Beatae Mariae Virginis proxima”) 1587 roku, do akt ziemskich kamienieckich z datą 26 stycznia („feria quinta post sanctae Agnetis virginis proxima”) 1589 roku.

Wpisu do akt grodzkich dokonano przed tamtejszym podstarościm Maciejem Nadolskim. Księgi grodzkie kamienieckie z XVI wieku nie zachowały się, więc dokument przekazujący w pełnym brzmieniu ekstrakt z nich pochodzący jest

⁴⁶ AGZ, t. 14, nr 418.

⁴⁷ Szyszka, *Formowanie i organizacja*, s. 193.

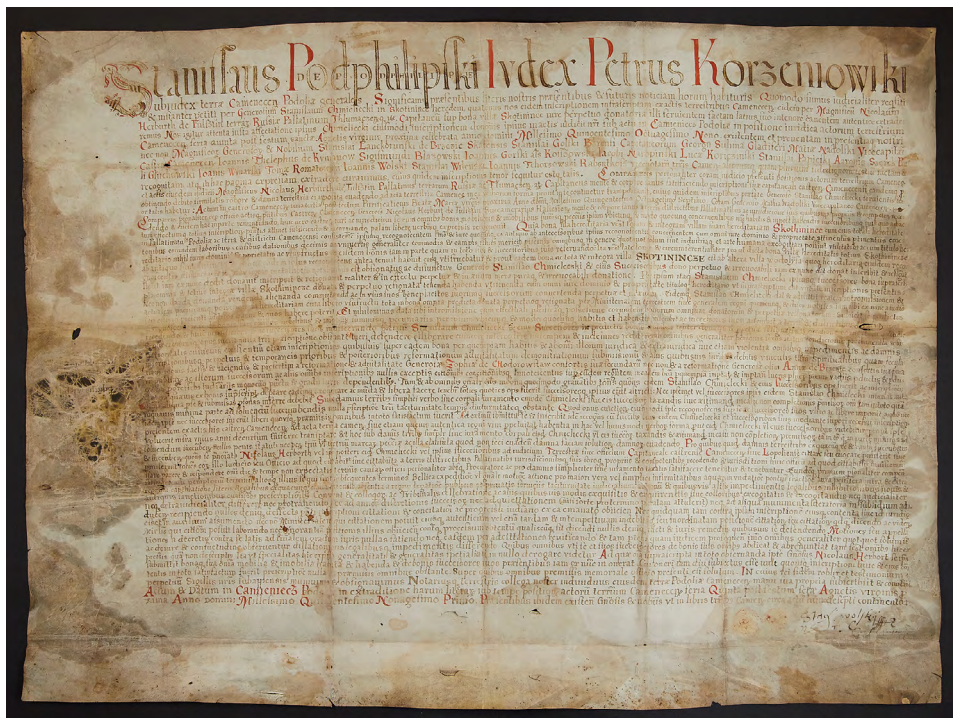
⁴⁸ Tamże, s. 118, przyp. 77.

⁴⁹ Tamże, s. 119.

⁵⁰ *Katalog dokumentów pergaminowych*, s. 28, nr 60.

⁵¹ Szyszka, *Formowanie i organizacja*, s. 119, przyp. 78.

⁵² Na św. Agnieszkę odbywały się roki sądowe w Kamieńcu, czego potwierdzenie znajdujemy w pracy: L. Białkowski, *Podole w XVI w. Rysy społeczne i gospodarcze*, Warszawa 1920, dodatki, s. 213-214, gdzie przytoczone są sprawy odbywane w tym terminie.

II. 6. Dokument nadania wsi Skotynnice Stanisławowi Chmieleckiemu, 1591 rok, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

wartościowym źródłem⁵³. Natomiast księgi ziemskie kamienieckie, do których dokonano wpisu w 1589 roku, są zachowane od 1521 roku⁵⁴.

Wystawcy dyplomu – sędzia ziemski generalny kamieniecki Stanisław Podphilipski sprawował ten urząd w latach 1583–1619, zmarł w 1621 roku⁵⁵, a Piotr Korzeniowski jest potwierdzony na urzędzie podsejdy kamienieckiego między 1583 a 1599 rokiem, wcześniej – w latach 1574–1575 był pisarzem grodzkim kamienieckim, zmarł w 1602 roku⁵⁶. Dokument sporządził pisarz grodzki Stanisław Wolski.

Z kolei urzędnicy i asesory, których wymieniono w aktach ziemskich kamienieckich w 1589 roku, to: Stanisław z Brzezia Lanckoroński, starosta skalski, Stanisław Golski, starosta barski, Jerzy Sulima, miecznik kamieniecki, Maciej

⁵³ Białkowski, *Podole w XVI w.*, s. 3; J. Kurtyka, *Podole w czasach jagiellońskich*, Kraków 2011, s. 276 i in. Księgi grodzkie kamienieckie są zachowane od 1625 roku i przechowywane w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum w Kijowie (tamże, s. 271).

⁵⁴ Kurtyka, *Zapomniane pomniki*, s. 271; https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/0037/ (dostęp: 20.05.2024).

⁵⁵ *Urzednicy podolscy XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1998, s. 109; I. Kaniewska, *Podfilipski Wiktoryn*, PSB, t. 27, red. E. Rostworowski, Kraków 1982–1983, s. 84 (wspomniany jako wnuk Wiktoryna).

⁵⁶ *Urzednicy podolscy*, s. 99.

Il. 7. Dokument nadania wsi Skotynince Stanisławowi Chmieleckiemu, 1591 rok, odwrocie dokumentu, fot. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

Nadolski, podstarości kamieniecki, Jan Telefus (Thelephus) z Kumanowa, Zygmunt Błazowski, Jan Górski *alias* Kossowski, Jakub Naropiński, Łukasz Koryciński, Stanisław Papieski, Aron Szerek, Paweł Głuchowski, Jan Winarski, Tomasz Romatowski, Jan Wolski, Stanisław Wilenski, Jan Tchorzowski Rabętowski, vicepisarze kamienieccy.

Otwierający wykaz urzędników i asesorów Stanisław Lanckoroński z Brzezia herbu Zadora to późniejszy kasztelan halicki w latach 1613-1614, awansowany następnie na wojewodę podolskiego (w 1614 roku)⁵⁷. Wymieniony w tym gronie Stanisław Golski dopiero rozwijał swą karierę; w latach 1578-1588 był strażnikiem koronnym, potem starostą barskim między 1588 a 1612 rokiem. Następnie sięgnął po urzędy ziemskie: w latach 1594-1599 piastował godność kasztelana halickiego, w 1599 roku awansował na palacę podolską, którą pełnił do 1603 roku, by w tym samym roku przejść na województwo ruskie, przy czym w 1603 roku posiadał też starostwo latyczowskie⁵⁸. Występujący we wpisie z 1589 roku Jerzy Sulima sprawował urząd miecznika kamienieckiego między 5 sierpnia 1574 roku a 24 stycznia

⁵⁷ *Urzednicy wojewodztwa ruskiego*, s. 44.

⁵⁸ *Urzednicy podolscy*, s. 201; K. Lepszy, *Golski Stanisław*, PSB, t. 8, red. K. Lepszy, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, s. 230-231.

1597 roku, wcześniej był podstarościm w Kamieńcu⁵⁹. Odbiorca dokumentu nadania Skotyniniec – Stanisław Chmielecki – był potwierdzony w latach 1593-1599 na urzędzie stolnika kamienieckiego; zmarł w 1601 roku⁶⁰.

Szczególną uwagę trzeba poświęcić osobie donatora, czyli Mikołaja Herburt z Fulsztyna herbu własnego. Pochodził z linii tego rodu dziedziczącej w Dziedziłowie w ziemi lwowskiej⁶¹. Genealogię tej gałęzi Herburtów, ukazaną przez starszą literaturę w sposób dość poplątany i niewolny od pomyłek, uporządkowały badania Zbigniewa Anusika⁶². Mikołaj Herburt był synem Jana, podkomorzego kamienieckiego i starosty barskiego, i Zofii Dąbrowskiej z Tarnowca. Swe *cur-sus honorum* rozpoczął od chorąstwa lwowskiego, na którym jest poświadczony w latach 1577-1581. Następnym pełnionym przezeń urzędem było podkomorstwo halickie w latach 1581-1587, z którego awansował w 1588 roku na województwo podolskie. Jeszcze w tym samym roku został wojewodą ruskim i pełnił ten urząd do śmierci w 1602 roku⁶³. Oprócz tych urzędów ziemskich posiadał w 1588 roku starostwo tłumackie. Literatura błędnie przypisywała Mikołajowi posiadanie starostwa barskiego w 1588 roku⁶⁴. Sprostował to mniemanie Z. Anusik, wyjaśniając, że Herburt chciał wówczas zamienić starostwo tłumackie na barskie z Mikołajem Buczackim Tworowskim⁶⁵. Finalnie jednak starostwo barskie przypadło Stanisławowi Golskiemu. Omawiany dokument potwierdza taki stan rzeczy – w 1589 roku Mikołaj Herburt był wojewodą ruskim i starostą tłumackim (wpis do ksiąg ziemskich kamienieckich), a w 1587 roku – podkomorzym halickim (wpis do ksiąg grodzkich kamienieckich). Natomiast Stanisław Golski jest w nim nazwany starostą barskim w 1589 roku.

Dyplom z 1591 roku znacząco uzupełnia też informacje genealogiczne dotyczące Mikołaja Herburt. Całkowicie potwierdza ustalenia Anusika na temat pierwszej żony Mikołaja – Anny z Brzezia Lanckorońskiej herbu Zadora. Dzięki badaniom tego historyka dotąd nieznana w genealogii Lanckorońskich córka Hieronima, starosty skalskiego, znalazła w niej swoje miejsce. Informację o małżeństwie Anny z Mikołajem Herburt Anusik zaczerpnął ze wzmianki w *Gnieździe cnoty* Bartosza Paprockiego pod 1578 rokiem, gdzie znajdują się następujące zapisy: „Stanisław Lanckoroński, starosta skalski 1578; Mikołaj Lanckoroński starosta skalskiego brat 1578; Herburtowa, siostra tego starosty rodzona”⁶⁶. Zawarty w omawianym dokumencie wpis do ksiąg grodzkich kamienieckich z 1587 roku wymienia zmarłą Annę z Brzezia, pierwszą żonę Mikołaja Herburt („olim Anna de Brzesie consortis

⁵⁹ *Urzednicy podolscy*, s. 78.

⁶⁰ Tamże, s. 195.

⁶¹ O. Łaszczyńska, *Ród Herburtów w wiekach średnich*, Poznań 1948, s. 395 (59).

⁶² Z. Anusik, *Zapomniana panna Lanckorońska. Przyczynek do genealogii kilku rodów kresowych*, „Przegląd Nauk Historycznych”, 16 (2017) nr 1, s. 316-317.

⁶³ *Urzednicy województwa ruskiego*, s. 203; R. Żelewski, *Herburt Mikołaj z Dziedziłowa*, PSB, t. 9, red. K. Lepszy, Wrocław-Warszawa-Kraków 1960-1961, s. 449-450.

⁶⁴ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 7, Warszawa 1904, s. 261; Żelewski, *Herburt Mikołaj*, s. 449-450.

⁶⁵ Anusik, *Zapomniana panna*, s. 316, przyp. 56 z powołaniem na Metrykę Koronną.

⁶⁶ Tamże, s. 317-318; B. Paprocki, *Gniazdo cnoty*, Kraków 1578, s. 1001.

suae prima”). Jak wynika z badań łódzkiego historyka, Anna zmarła na początku 1578 roku⁶⁷. Trzeba wspomnieć, że dla Anny Lanckorońskiej małżeństwo z Mikołajem Herburtem było trzecim z kolei. Jej pierwszym mężem był Jan Świerszcz z Olchowca herbu Jastrzębiec. Anna owdowiała najpóźniej w 1563 roku. Następnie, być może w tym samym roku, poślubiła nieznanego z imienia Piaseckiego herbu Janina. Małżeństwo z nim trwało krótko, prawdopodobnie do 1566 roku, a w kolejnym roku Anna wyszła za mąż za Mikołaja Herburtę z Fulsztyna. Z tego małżeństwa urodził się syn Jan⁶⁸.

W interesującym nas dokumencie, we wpisie z 1587 roku, wymieniono także drugą żonę Mikołaja Herburtę – Zofię z Chodorowstawa (Żórawińską) herbu Korczak („Zophia de Chodorowstawa consortis suae secundarum”). Jest to jednocześnie najwcześniejsza wzmianka o Zofii jako żonie Mikołaja Herburtę. Zmienia to dotychczasowe ustalenia, gdyż dotąd za pierwszą informację o małżeństwie Zofii z Herburtem uważano zapis z 25 maja 1589 roku⁶⁹. Obie panie Herburtowe zostały wymienione w dokumencie dotyczącym nadania Skotyniniec w kontekście tego, że na tym majątku nie ma zapisanej reformacji ani dożywocia i że jest on wolny od obciążeń finansowych.

Stanowiąca przedmiot nadania wieś Skotynince w powiecie kamienieckim należała już do dziada ofiarodawcy – Mikołaja Herburtę z Fulsztyna i Dziedziłowa. Znana jest ugoda z 1532 roku zawarta między Mikołajem Herburtem a Świerczem, identyfikowanym z Janem Świerszczem, szwagrem Herburtę⁷⁰. Wynika z niej, że Herburt posiadał majątki na Podolu, a wśród nich „Skuthyncze”, czyli Skotyniany, a więc interesujące nas Skotynince. Autorka monografii rodu Herburtów w średniowieczu – Olga Łaszczyńska – uważała, że dobra podolskie Herburtów, w tym Skotynince, to niewykupione zastawy królewsczyzn⁷¹. Nazwa tej wsi była podawana w źródłach w różnym brzmieniu, np. w 1565 roku – Skotyniszczce, w omawianym dokumencie jako Skotynince, Skotynincze, w 1661 roku – Skotyniniec, w 1765 roku – Skotyniany (taką nazwę podają również wydawcy *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego*), w 1926 roku wieś nazywała się Skotyniany. Współcześnie zaś jest to wieś Kłynowe w obwodzie chmielnickim na Ukrainie⁷².

Podsumowanie

Ocalałe dokumenty to prawdziwe skarby archiwalne. Nigdy nie zostały włączone do zbiorów zinstytucjonalizowanego archiwum, nie mają bowiem pieczęci własnościowych. Posiadają dużą wartość informacyjną. Na podstawie ich treści można częściowo zrekonstruować i uzupełnić wiadomości o osadnictwie na ziemiach

⁶⁷ Anusik, *Zapomniana panna*, s. 319, przyp. 66.

⁶⁸ Tamże, s. 321.

⁶⁹ Tamże, s. 320, przyp. 69.

⁷⁰ Łaszczyńska, *Ród Herburtów*, s. 395; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 4, Lipsk 1839, s. 352.

⁷¹ Łaszczyńska, *Ród Herburtów*, s. 395.

⁷² *Słownik geograficzny*, t. 10, Warszawa 1889, s. 712; <https://www.rkc.in.ua/index.php?m=k&f=akp&p=hmgoklmb&l=p&n=6> (dostęp: 21.05.2024); N.M. Torczinskaja, M.M. Torczinskij, *Słownik własnych geograficznych nazw chmielnickoj oblasti*, Chmielnickij 2008, nr 2043.

ruskich, tamtejszej własności i organizacji parafialnej w diecezji przemyskiej. Przyнося nowe informacje genealogiczne dotyczące rodzin Lanckorońskich z Brzezia i Herburtów, a także dodatkowe wzmianki o urzędnikach ziemskich na Rusi i Podolu. Dokumenty pochodzą raczej z kilku miejsc, z różnych zbiorów archiwalnych – najpewniej parafialnych, a może też z prywatnych. I chyba zagadką pozostanie, skąd dokładnie przybyły na ziemie zachodnie Polski. Stanowią jednak cenne i piękne pomniki historii Polski przedrozbiorowej, cudem uratowane z zawieruchy dziejowej.

REGESTY

1

Kraczkowa, 3 czerwca 1390 r.

die III mensis (sic!) iunii, Kraczeviensi (sic!)

Fundacja i uposażenie parafii pw. św. Mikołaja we wsi Kraczkowa.

(brak świadków)

J. łac., 590 mm × 300 mm + 35 mm

Pieczęci brak, pozostały pergaminowe paski do przywieszenia pieczęci.

Na odwrocie: No. 6, 1390, Erectio Ecclesiae Krackoviensis sub Titulo S. Nicolai Ep.

Conf. Późniejsza adnotacja: „15 wiek” (sic!).

Stan zachowania: dobry, pismo wyblakłe.

2

Sroki, 9 maja 1433 r.

Actum in Campo predicto et datum in Soroki sabbatho in crastino beati Stanislai tempore Maii anno domini MCCCCXXXIII

Wincenty z Szamotuł, kasztelan międzyrzecki i starosta generalny Rusi, i Dobek ze Sprowy, podkomorzy generalny ziemi ruskiej, poświadczają, że dokonali limitacji między wsiami Prusy i Sroki.

Świadkowie: Stanisław z Dawidowa, sędzia ziemi lwowskiej, Jan z Zubrzy, Jan Kaj z Milatyna, Stanisław Kaj z Żelechowa, Przecław z „Lyeshec”, wojewoda (burgrabia) zamku lwowskiego, Iwo Czarnowąż z Biłki.

J. łac., 275 mm × 135 mm + 30 mm

Pieczęci brak, pozostały nacięcia na pergaminie na paski do przywieszenia pieczęci.

Na odwrocie: streszczenie (XVIII w.?) „Granities inter Prusy et Sroki” oraz data roczna; „Littera”, „14”.

Stan zachowania: dobry.

3

Kamieniec Podolski, 24 stycznia 1591 r.

feria quinta post festum sanctae Agnetis virginis proxima, Camieniecz Podoliae

Sędzia ziemski kamieniecki Stanisław Podfilipski i podsędek ziemski kamieniecki Piotr Korzeniowski na prośbę Stanisława Chmieleckiego wydają wypis z akt sądowych ziemskich kamienieckich dotyczący nadania mu wsi Skotynince przez Mikołaja Herburtę z Fulsztynu.

J. łac., 690 mm × 465 mm + 45 mm

Pieczęci brak, widoczne nacięcia na pergaminie na pasek do przywieszenia pieczęci i ślad po pieczęci sygnetowej pisarza.

Na odwrocie: Donatio na Skotinince... . P. Stan(isławowi) Chmieleczkiemu... .
Mikołaja Herburtha... . Roku 1591. Nro 90mo. Późniejszy dopisek: 16 wiek.
Stan zachowania: dobry, przybrudzony, miejscami zalany.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*, t. 5, wyd. O. Pietruski, X. Liske, Lwów 1875; t. 8, wyd. O. Pietruski, X. Liske, A. Prochaska, Lwów 1880; t. 13, wyd. O. Pietruski, X. Liske, A. Prochaska, Lwów 1888; t. 14, wyd. O. Pietruski, X. Liske, Lwów 1889.
- Analecta ad historiam iuris canonici in dioecesi Premislensi*, wyd. B. Ulanowski, „Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności”, 5 (1889).
- Katalog dokumentów pergaminowych ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu*, wyd. J. Tomaszewicz, M. Zdanek, red. W. Bukowski, Kraków 2004.
- Paprocki Bartosz, *Gniazdo cnoty*, Kraków 1578.
- Przywilej lokacyjny wsi Kraczkowej z 16 sierpnia 1369 roku*, opr. K. Pomes, B. Stępień, Przemyśl 2001.
- Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. 8, wyd. B. Ulanowski, Kraków 1886.
- Zbiór dokumentów małopolskich*, t. 4, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Wrocław-Warszawa 1969; t. 5, wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kurasiowa, Wrocław 1970.

Opracowania

- Anusik Zbigniew, *Zapomniana panna Lanckorońska. Przyczynek do genealogii kilku rodów kresowych*, „Przegląd Nauk Historycznych”, 16 (2017) nr 1, s. 301-324.
- Białkowski Leon, *Podole w XVI w. Rysy społeczne i gospodarcze*, Warszawa 1920.
- Dunin-Borkowski Jerzy S., *Rocznik szlachty polskiej*, t. 2, Lwów 1883.
- Dybek Elżbieta, *Lokacje na prawie niemieckim w ziemi przemyskiej w latach 1345-1434*, Lublin 2004.
- Janeczek Andrzej, *Udział szlachty w kolonizacji Rusi Koronnej: migracje rodów i ich nowa własność (XIV-XV w.). Próba ujęcia syntetycznego*, w: *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne*, red. W. Zawitkowska, A. Póbobóg-Lenartowicz, Rzeszów 2010, s. 59-91.
- Kaniewska Irena, *Podfilipski Wiktoryn*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 27, red. E. Rostworowski, Kraków 1982-1983, s. 84.
- Karczewski Dariusz, *Uwagi o początkach osadnictwa klucza łańcuckiego (druga połowa XIV wieku)*, w: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, t. 1, red. W. Bukowski, T. Jurek, Kraków 2012, s. 583-594.
- Klebowicz Grzegorz, *Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV-XVI wieku*, Lublin 2013.
- Klebowicz Grzegorz, *Parafie i wspólnoty (archi)diecezji przemyskiej XIV-XXI w.*, Przemyśl 2020.
- Korolko Mirosław, *Seminarium Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego. Humaniści w kancelarii królewskiej Zygmunta Augusta*, Warszawa 1991.

- Kucaba Beata, *Zarys dziejów parafii w Kraczkowej*, w: *630 lat Kraczkowej 1369-1999*, red. G. Kisałowa, Kraczkowa 1999, s. 215-240.
- Kufel Robert R., *Słownik biograficzny księży pracujących w Kościele gorzowskim 1945-1956*, t. 4, Zielona Góra 2019.
- Kurtyka Janusz, *Osadnictwo średniowieczne. Początki osady i miasta*, w: *Dzieje Rzeszowa*, t. I, red. F. Kiryk, Rzeszów 1994, s. 97-166.
- Kurtyka Janusz, *Podole w czasach jagiellońskich*, Kraków 2011, s. 257-293.
- Kurtyka Janusz, *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków 1997.
- Lepszy Karol, *Golski Stanisław*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 8, red. K. Lepszy, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, s. 230-231.
- Łaszczyńska Olga, *Ród Herburtów w wiekach średnich*, Poznań 1948.
- Małczyński Karol, *Urzędnicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352-1783*, Lwów 1938.
- Marzec Andrzej, *Bieleccy z Bilki. Z dziejów drobnej szlachty w piętnastowiecznej ziemi lwowskiej*, w: *Fontes et historia*, red. T. Jurek, I. Skierska, Poznań 2007, s. 145-159.
- Niesiecki Kasper, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 4, Lipsk 1839.
- Sanok. *Dzieje miasta*, red. F. Kiryk, Kraków 1995.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 4, Warszawa 1883; t. 10, Warszawa 1889.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, red. A. Gąsiorowski, cz. 3, z. 2, opr. S. Chmielewski, K. Górską-Gołaska, J. Luciński, Poznań 1995.
- Socha Paweł, *Matka Boża Rokitniańska Pani Cierpliwie Słuchająca*, Zielona Góra 2009.
- Socha Paweł, *Wierna obecność Maryi*, Gorzów Wielkopolski 1991.
- Sperka Jerzy, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370-1401*, Katowice 2006.
- Sperka Jerzy, *Panowie z Zubrzy. Z dziejów szlachty ruskiej pochodzenia śląskiego w XV wieku*, „Kniaża doba: istorija i kul'tura”, 8 (2014) s. 339-349.
- Sperka Jerzy, *Studia z dziejów migracji rycerstwa śląskiego do Królestwa Polskiego (zwłaszcza na Ruś Czerwoną w XIV-XV wieku)*, Kraków 2024, s. 181-199.
- Sucheni-Grabowska Anna, *Ocieski Jan*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 23, red. E. Rostworowski, Kraków 1978, s. 507-513.
- Szyska Janusz, *Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku*, Kraków 2016.
- Torczinskaja N.M., Torczinskij M.M., *Słownik własnych geograficznych nazw chmielnickiej oblasti*, Chmielnickij 2008.
- Urzędnicy podolscy XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1998.
- Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Przyboś, Wrocław 1987.
- Zawitkowska Wioletta, *Lokacja wsi Powetna (Powietna, Pobitno) pod Rzeszowem w 1380 roku*, w: *Scientia nihil est quam veritatis imago. Studia ofiarowane Profesorowi Ryszardowi Szczygłowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, red. A. Sochacka, P. Jusiak, Lublin 2015, s. 131-139.
- Zawitkowska Wioletta, Zamoyski Grzegorz, *Przywileje miasta Rzeszowa XIV-XV wieku*, Rzeszów 2014.
- Zawitkowska Wioletta, Zawitkowska Kamila, *Powstanie kościoła i parafii w Krasnem koło Rzeszowa w świetle dokumentu fundacyjnego Małgorzaty Rzeszowskiej i jej córek Katarzyny i Ofki z 4 marca 1412 roku*, „Resovia Sacra”, 24 (2017) s. 557-570.

Żelewski Roman, *Herburt Mikołaj z Dziedziłowa*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 9, red. K. Lepszy, Wrocław-Warszawa-Kraków 1960-1961, s. 449-450.

Netografia

<http://lac.lublin.pl/dokumenty/xvi-wiek/1548-1571/1556-24-stycznia-warszawa/> (dostęp: 16.11.2024).

<http://www.jura-pilica.com/?wyszperane-w-archiwach,561> (dostęp: 26.11.2024).

https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/0037/ (dostęp: 20.05.2024).

https://dbs.ossolineum.pl/kzc/wyniki_pl.php?RL-000458 (dostęp: 14.11.2024).

<https://www.rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=akp&p=hmgoklmb&l=p&n=6> (dostęp: 21.05.2024).